

تعیین میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان دانشگاه اصفهان

حسنعلی بختیار نصرآبادی*
سید ابراهیم میرشاه جعفری**
ستاره موسوی***

چکیده

جهانی‌شدن بر جوانب گوناگون زندگی تأثیر می‌گذارد. این تأثیر نه فقط بر اقتصاد و سیاست و مناسبات اجتماعی، بلکه بر فرهنگ‌ها و نظام‌های آموزشی و هویت مردمان نیز هست. برنامه‌ریزی ثمربخش و نوآوری در آموزش عالی زمان ما نمی‌تواند بدون توجه دقیق و عمیق به تأثیرات جهانی‌شدن بر هویت ملی جوانان و دانشجویان صورت گیرد. به دلیل اهمیت مسئله و ناشناخته‌های که در این جریان قرار دارد، هدف پژوهش حاضر تعیین میزان تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان بوده است. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش، توصیفی-پیمایشی و جامعه آماری شامل کلیه اعضای هیئت علمی دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۸۹ بالغ بر ۵۱۸ نفر می‌باشد. از بین جامعه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب تعداد ۱۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شدند. تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو سطح آمار توصیفی شامل (میانگین، انحراف معیار، واریانس) و آمار استنباطی برآورد گردید. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد میانگین حاصله در خصوص مؤلفه‌های تعلق ملی، اتحاد و همبستگی ملی و اینترگری و از خودگذشتگی برای وطن تقریباً برابر با سطح متوسط (۳) بوده و در خصوص مؤلفه زبان فارسی، میانگین حاصله از سطح متوسط (۳) بزرگ‌تر بوده است. می‌توان نتیجه گرفت که از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه اصفهان، جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان تأثیر داشته است. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که تفاوت معناداری بین نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه بر اساس جنسیت وجود ندارد، اما به لحاظ سابقه تدریس و رشته تحصیلی این تفاوت معنادار است.

واژگان کلیدی

جهانی‌شدن، اعضای هیئت علمی دانشگاه، هویت ملی.

Email: h.nasrabadi89@gmail.com

Email: sebrahimjafari@yahoo.com

Email: setarehmousavi@gmail.com

* دانشیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

** دانشیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

*** دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه اصفهان

تاریخ پذیرش: ۹۱/۰۹/۲۱

تاریخ ارسال: ۹۱/۰۱/۲۱

فصلنامه راهبرد / سال بیست و دوم / شماره ۶۶ / بهار ۱۳۹۲ / صص ۲۲۴-۲۱۳

مقدمه

در واقع چند وجهی بودن پدیده جهانی شدن، شمول فراگیری اش به عرصه های عمومی، سیاسی و روزنامه نگاری و متأثر شدن از جهت گیری های ایدئولوژیک و سیاسی در کنار نوپا بودن نظریه پردازی و مطالعات معطوف به آن بر ابهام آن افزوده و طیف وسیعی از موافقین و مخالفین را به وجود آورده است. با افزایش امکان مبادله ذهنی و فکری و همچنین رشد توریسم و مهاجرت، عرصه تعاملات بشری بیش از پیش گسترش یافته است. در این راستا، مفهوم «فرهنگ جهانی» و یا «جهانی شدن فرهنگ» شکل گرفته است.

اگر استعمار و استعمارزدایی را موتور محرکه مسئله هویت در اواسط قرن بیستم بدانیم، توسعه ارتباطات و گسترش شبکه های اطلاعات در اواخر قرن بیست و اوایل قرن بیست و یک، بدون تردید مهم ترین عامل رشد و گسترش پوشش های هویتی در سراسر جهان می باشد. این در حالی است که فرهنگ، هویت ملی و قومی یک جامعه را رقم می زند و آن را از سایر ملل و اقوام متمایز می سازد. بحث هویت همیشه و به صور گوناگون در اندیشه های اجتماعی مطرح بوده است (نقیب زاده، ۱۳۸۱، ص ۳۲).

جهان در آغاز هزاره سوم میلادی، شاهد ظهور جامعه ارتباطی فراگیری است که در آن جهانی شدن به مثابه بارزترین و بحث انگیزترین ویژگی آن می باشد. جهانی شدن اغلب مراحل مختلفی مانند پیشروی پیوسته هر مکان و پخش شدن فراگیر در هر زمان را در برمی گیرد و امروزه توسعه آن اجتناب ناپذیر است. به راستی جهانی شدن یک انقلاب عمیق جهانی است. همه انقلاب ها، سنت ها و عرف مردم را در هم می ریزد و امنیت، سلامتی و هویت را تهدید می کند (Robertson, 1992).

مفهوم «جهانی شدن»^۱ که از نیمه دوم قرن بیست (۱۹۸۰) با اصطلاح «دهکده جهانی»^۲ McLuhan و سپس «جامعه جهانی»^۳ Brzezinski وارد ادبیات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان شد، همانند بسیاری دیگر از مفاهیم علوم اجتماعی از تعریف دقیقی برخوردار نیست. در واقع جهانی شدن بیانگر نوعی پراکنش کروی (اندیشه، کالا و...) است (Delanty, 2002, p.45).

1. Globalization
2. Global Village
3. Global Community

در این باره استوارت هال سه وضعیت را پیش‌بینی می‌کند: ۱. هویت‌های ملی در نتیجه رشد همگون‌سازی فرهنگی و پست مدرن جهانی از بین خواهند رفت. ۲. هویت‌های ملی با محلی به سبب مقاومت در برابر فرایند جهانی شدن تقویت می‌شوند. ۳. هویت‌های ملی رو به زوال می‌گذارند، اما هویت‌های ترکیبی جدیدی جایگزین آنها می‌شوند (طاهری، ۱۳۸۵، ص ۳۱).

تسلط بر دنیا یا جهانی شدن از دیروز تا امروز، در حوزه‌های سیاست، اقتصاد، حقوق و فرهنگ فعالیت داشته و دارد. شواهد حاکی از آن است که بیشترین بحث‌ها، نزاع‌ها و نگرانی‌های جهانی شدن در دنیا، در حوزه فرهنگ و هویت ملی می‌باشد. در واقع، مبارزه‌ها، کشمکش‌ها و نزاع‌ها و مخالفت‌ها بر سر فرهنگ‌های بومی و خودی در مقابل فرهنگ‌های غیر بومی و غالباً غربی است (Bardhan & Jaffee, 2005). به عبارت دیگر می‌توان گفت که نگرانی اکثر سردمداران کشورهای غربی، اشاعه سریع محتوای فرهنگ غربی است. این در حالی است که از طرفی شاهد افول نظام ارزشی و فرهنگ جامعه خود در بین مردم به‌خصوص جوانان بوده و از طرف دیگر، شاهد پیشرفت ارزش‌های غربی در جامعه خود هستند.

هویت ملی ایرانی متشکل از فرهنگ ایران باستان، فرهنگ مدرن از پیچیدگی و جذابیت خاصی برخوردار است. ورود اسلام به ایران یکی از مهم‌ترین رویدادهای تاریخی - فرهنگی ایران بود. این ورود به هیچ رو مبین یک گسیخت کامل نبود و از اختلاط فرهنگ ایرانی و اسلامی، فرهنگ جدیدی به‌وجود آمد که به مدت چهارده قرن به هویت ملی ایرانیان و نگرش آنها به جهان و رفتار اجتماعی و سیاسی آنها جهت داد (نقیب‌زاده، ۱۳۸۱، ص ۹۹). اما مدرنیت که در آغاز قرن نوزدهم به آسیب زنده‌ترین و در نتیجه بیدارکننده‌ترین شکل خود، یعنی امپریالیسم نامی‌گرانه، وارد ایران و بسیاری از کشورهای دیگر شد (وحدت، ۱۳۸۲، ص ۷)، گسیخت مهم فرهنگی را در جامعه ایران رقم زد. برخورد با غرب تأثیرات عمیقی را بر فرهنگ و هویت ایرانی باقی گذاشت. در واقع فرهنگ مدرن، نظام فرهنگ سنتی را با چالش‌های جدی مواجه کرد. در حال حاضر نیز فرایند جهانی شدن با تبادل و گردش فرهنگ‌های ملی و بومی از یکسو و نیز اشاعه فرهنگ غربی و به‌خصوص امریکایی از سوی دیگر، فرهنگ‌ها و هویت‌ها را با دوگانگی مواجه کرده است (هلد، ۱۳۸۲).

درحقیقت، نسل‌های جوان‌تر کشورهای غیر غربی، کمتر تحت تأثیر نظام ارزش‌ها، اخلاقیات، دین، آداب و رسوم و رفتارهای جامعه خود بوده و بیشتر به سمت باورها، ارزش‌ها و رفتارهای غربی کشیده می‌شوند (Cheng, 2000). این تغییرات را می‌توان در شیوه زندگی، لباس پوشیدن، نوع موسیقی، نوع غذا، اخلاقیات و دیگر رفتار آنها مشاهده کرد.

اگر جهانی‌شدن را به معنای تشدید خودآگاهی جمعی بشر در اثر فشردگی‌های جهان بدانیم، در واقع آن‌را فرایند و واقعیتی در حال تحول تصور کرده‌ایم که احساس انسان‌ها به گره‌خوردن سرنوشت آنها به یکدیگر در دنیای وابستگی متقابل پیچیده‌راه، تقویت می‌کند. به این ترتیب جهانی‌شدن موجب می‌شود هویت‌های فرهنگی متکثر (در عین حفظ هسته‌های هویتی)، لایه‌های بیرونی فرهنگ خود را براساس مشترکات فکری همساز کنند و سبب افزایش روانداری و تحمل‌پذیری گوناگون فرهنگی شوند (Stromquist, 2007).

جهانی‌شدن که بر انگاره‌های جدید مانند انقلاب ارتباطات، قدرت رسانه‌ای و جامعه اطلاعاتی مبتنی است، با کاهش فاصله و نزدیک کردن جوامع به یکدیگر و ایجاد

پیوستگی و ارتباط بین اجتماعات انسانی و آشناسازی آنها به فرهنگ یکدیگر موجب افزایش ظرفیت تحمل و پذیرش تبادل و ارتباط فرهنگی ملت‌ها و تقویت وجوه مشترک فرهنگی و گسترش ارزش‌های فراملیتی و فرامرزی مانند حقوق بشر، صلح و همکاری می‌شود (Cheng, 2004). سرعت در برقراری ارتباطات اطلاعاتی از طریق ماهواره‌ها و فناوری‌های جدید و رسانه‌های مکتوب، الکترونیکی و تصویری، گسترش ارتباطات الکترونیک و علوم رایانه‌ای، شبکه‌های اینترنت، نظام ارتباطی صوتی، تصویری و نوشتاری، کتابخانه الکترونیکی، دانشگاه‌های مجازی و پست الکترونیکی، جهان واحدی را به همراه انسان‌هایی به ارمغان آورده است که احساس زیستن در سیاره‌های واحد و تعلق به اجتماعی کلی‌تر را فراهم می‌کنند و با تلقی بشریت به مثابه بازیگر جمعی^۴ به درکی مشترک از ضرورت اقدام دسته‌جمعی بشر در جامعه جهانی رسیده‌اند (Rizvi, 2007).

هلد بر این باور بود که جهانی‌شدن می‌تواند با سه عنصر رشد معقول و اصولی هویت ملی را تسهیل نماید:

۱. تغییر ماهیت و حوزه فعالیت دولت - ملت به دلیل به هم پیوستگی فرایندهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ...؛

۲. تردید گروه‌ها و جنبش‌های ناسیونالیستی در مورد دولت-ملت؛

۳. تغییر پیوند دولت و شهروندان تحت تأثیر به هم پیوستگی جهانی و منطقه‌ای.

بنابراین جهانی‌شدن نه تنها موجب تضعیف هویت‌های ملی نمی‌شود، بلکه آنها را پویا و بالنده (دهشیری، ۱۳۸۰، ص ۱۹). از آنجا که تحقیق حاضر در راستای تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی در دانشگاه می‌باشد در ادامه به اجمال به جهت‌گیری‌های فرایند حفظ هویت ملی و دینی در نظریه‌های آموزشی اشاره نموده‌ایم:

الف) نظریه درخت:^۵ نظریه درخت، مبتنی بر این اصل است که دانش بومی ریشه در ارزش‌ها و سنت‌های بومی دارد، و در عین حال می‌تواند عناصر خارجی مفید را از دانش جهانی جذب کند تا به رشد جامعی برسد. اغلب کشورهایی همچون چین، ژاپن، تایلند، کره، به منظور حفظ هویت‌ها و سرمایه‌های محلی خویش در برابر امواج و

چالش‌های جهانی‌شدن، با توسل به نظریه درخت و از طریق نظام آموزشی خود در تلاش هستند. طبق نظریه درخت، اساس دانش در نظام‌های آموزشی، توجه به ترجیحات فرهنگی و بومی است و این کمک می‌کند تا دانش‌آموختگان با نگرشی جهانی رشد یابند و در عین حال پایبند به سنت‌ها و هویت‌های بومی خود باشند. طبق نظریه درخت، رشد و توسعه فردی و اجتماعی در جوامع محلی که دارای ضعف فرهنگی باشند، یعنی آن غنای فرهنگی لازم را نداشته باشند، با مشکل مواجه می‌شود. در این حالت است که جوامع سعی می‌کنند به صورتی گزینشی عمل کنند و طبیعی است که هر اندازه گزینش‌ها بالا باشد، نمادی از تعصب و مقاومت در برابر تغییر ظاهر می‌شود (Castells, 2005, p.22).

ب) نظریه کریستال:^۶ برخی از جوامع نسبت به جهانی‌شدن نگران هستند و این باعث شده که آنان بخواهند علاوه بر حفظ دانش و هویت بومی خویش، جنبه‌های مخصوصی از دانش بومی را در بستر دانش جهانی رشد و توسعه دهند. کلید این فرایند، توجه به دانش بومی به منظور انباشتن دانش جهانی در برابر نیازها و خواسته‌های جامعه

6. Theory of Crystal

5. Theory of Tree

محلئ است؛ بنابراین، آموزش و برنامه درسی باید بر اساس آن دسته از ارزش‌های بومی و ملی که مرتبط با دانش جهانی است، طراحی و سازماندهی شود. در نتیجه برون‌داد این نوع نظام آموزشی، دانش‌آموختگانی است که با چشم‌انداز و نگرشی جهانی، به صورتی محلئ و بومی اندیشیده و عمل می‌کنند. در این حالت است که میان دانش محلئ و دانش جهانی مغایرتی حادث نمی‌شود، زیرا بر مبنای نظریه کریستال، نیازهای فرهنگی و هویت‌های بومی شناسایی شده و متناظر با آنها، دانش و ابزاری از دانش جهانی انتخاب می‌شود که منجر به رشد و توسعه هویت محلئ می‌شود (Cheng, 2004, pp.7-24).

ج) نظریه قفس: یکی از مهم‌ترین نگرانی‌های دولت‌ها و جوامع این است که خود را در برابر حجم گسترده دانش و تکنولوژی حفظ کنند. نظریه قفس، مبتنی بر این فرض است که وفاداری محلئ باید هسته اصلی هرگونه عمل تربیتی قرار گیرد. در نتیجه فرایند رشد و توسعه دانش بومی می‌تواند با عنایت به واردات و توجه به دانش جهانی باشد، ولی این امر باید به منظور محدودسازی توسعه بومی و محلئ و تعامل با جهان خارج در چارچوبی روشن و شفاف

باشد؛ یعنی لازم است چارچوبی با مرزهای دقیق ایدئولوژیکی و هنجارهای اجتماعی برای طرح برنامه درسی مشخص شود تا بلکه اقدامات آموزشی دقیقاً با خواست‌ها و نیازهای جامعه تطابق داشته باشند (Branch, Tayal and Triplett, 2008, p.778).

د) نظریه DNA^۸: بیشتر جوامع آسیایی، اقدامات زیادی برای جایگزین‌سازی سنت‌ها و هویت‌های بومی با ایده‌ها و هویت‌های اقتباس‌شده از سایر کشورها داشته‌اند. نظریه DNA گویای اقتباس محض از کشورهای غربی است. این نظریه تأکید بر کارگشایترین و برترین عناصر از دانش جهانی برای جایگزین کردن با عناصر سست و ضعیف محلئ در راستای توسعه جامعه محلئ دارد؛ بنابراین، طراح برنامه درسی در این جوامع باید نسبت به دانش محلئ و نیز دانش جهانی گزینشی و اقتباسی عمل کند. یعنی بتواند عناصر قوی و نیز عناصر ضعیف از دو بافت دانش بومی و دانش جهانی را به‌خوبی تشخیص دهد. طبق این نظریه فراگیران تشویق می‌شوند تا برای انتقال هرگونه عنصر مفیدی به سمت بافت بومی و محلئ هوشیارانه عمل کنند. نتیجه مورد انتظار در این دیدگاه انسانی بومی-جهانی است که

مستقل بیندیشند و عمل کنند (Beck, 2008, p.306)

(و نظریه آمیب: 'نظریه آمیب نشانگر آن آن است که رشد و توسعه دانش بومی صرفاً منوط به استفاده مفید و کامل دانش انباشته‌شده جهانی است. آن دسته از کشورهایی که پیشینه فرهنگی چشمگیری نداشته‌اند، مسلم است که نسبت به حفظ ارزش‌های محلی و سرمایه‌های فرهنگی پافشاری نمی‌کنند. برای این قبیل کشورها، اقتباس و تطبیق با تغییرات سریع جهانی و بقای اقتصادی در رقابت‌های بین‌المللی بسیار مهم‌تر است؛ بنابراین، این کشورها طبق نظریه آمیب عمل می‌کنند. بر اساس نظریه آمیب، طراح برنامه درسی باید یک زنجیره کامل از برنامه‌های آموزنده جهانی را به منظور نهایت استفاده از دانش جهانی اتخاذ کند تا فراگیران بتوانند به گونه‌ای بهتر با محیط‌های متغیر انطباق یابند.

طبق نظر چنگ (۲۰۰۴)، نوع تصمیمات جوامع به منظور توسعه دانش بومی یا بهره‌گیری از دانش جهانی، آن اجتماعات و نیز نظام‌های آموزشی و برنامه‌های درسی‌شان را در یکی از این نظریه‌ها قرار خواهد داد و بنابراین از نظر علمی، فرهنگی، سیاسی و

می‌تواند با ترکیبی از دانش جهانی و دانش بومی، اندیشیده و عمل کند (Cheng, &

Mok, 2004, pp.7-24)

ه) نظریه قارچ: ^۹ نظریه قارچ مبتنی بر این فرض است که اقتباس گونه‌های خاصی از دانش جهانی برای رشد و توسعه محلی و فردی، نسبت به تولید دانش بومی، روشی آسان و پسندیده است. بنا به دلایل اقتصادی، تاریخی و جغرافیایی، توسعه برخی جوامع شدیداً وابسته به سایر کشورهاست. پس جای تعجب نیست که در عصر جهانی‌شدن، کشورهای وابسته به فکر توسعه کشورهایی باشند که حیات توسعه‌ای ایشان به آنها ربط دارد؛ بنابراین در این فرایند، دانش بومی هضم‌کننده دانش‌های مهم جهانی است. از این دیدگاه طراحان برنامه درسی باید فراگیران را کمک کنند تا بتوانند در راستای رشد و اعتلای خود و جامعه خویش، دانش ارزشمند جهانی را شناسایی کنند. طبق نظریه قارچ، طراحی آموزش باید به گونه‌ای باشد که بتواند دانش جهانی را در شکلی که نیازهای افراد را برآورده سازد، دربرگیرد. پیامد آموزشی این نوع نظام آموزشی تربیت فراگیرانی است که مسلط بر انواع معین دانش جهانی شده‌اند و می‌توانند به صورتی

10. Theory of Amoeba

9. Theory of Fungus

- اقتصادی، آینده خاصی را در پیش رو خواهند داشت (Cheng&Mok, 2004, pp.7-24).
- در مطالعه Stromquist, Nelly (۲۰۰۷) نشان داد که جهانی شدن پدیده‌ای بوده که جوانب گوناگون زندگی فرهنگی اعم از نگرش جنسیتی (فمینیسم و ماسکولینیسم)، دانش، آموزش رسمی، آموزش عالی، هویت و سبک زندگی مردم را تحت تأثیر قرار داده است؛ تأثیری که جهانی شدن بر زندگی مردم گذاشته، موجب تغییرات عمیقی در آموزش عالی و آموزش عالی شده است.
- در تحقیق Bukovansky (۲۰۰۲) نشان داده شده که جهانی شدن می‌تواند بر هویت جمعی ملی، ساخت‌های اجتماعی و نظام‌های اجتماعی جامعه تأثیر بگذارد و موجبات تغییر و تحول را در آنها به وجود آورد.
- Fujikan (۲۰۰۳) نیز آموزش جهانی را آموزش در راستای مسائل جهانی مانند تغییرات محیط زیست و درگیری‌های بین فرهنگی دانسته است همچنین به وارد کردن مسایل جهانی در برنامه درسی اشاره می‌کند تا بدین وسیله شهروندان توانایی پاسخ دادن به مسایل جهانی را داشته باشند. در واقع هدف آموزش شهروند جهانی را آماده‌سازی دانش‌آموزان برای زندگی در جامعه در حال تغییر می‌داند (Schaeffer, 2003).
- در مطالعه‌ای که Hallek (۲۰۰۵) در خصوص فرهنگ و جهانی شدن در مدارس انجام داد، نتایج حاصله نشان داد جهانی شدن به شدت رفتار و اعمال نوجوانان را در مدارس تحت تأثیر گذاشته و علاوه بر آگاهی بخشی اطلاعاتی، برخی رفتارهای منفی را نیز در آنها به وجود آورده است. بروز خشونت رفتاری و گم کردن هویت فردی و جمعی از جمله مشکلاتی بوده که جهانی شدن ایجاد نموده است.
- در مطالعه‌ای که Burke (۲۰۰۷) در خصوص هویت‌یابی و جهانی شدن انجام داد، جهانی شدن تأثیر منفی بر هویت‌یابی جوانان به خصوص در کشورهای آسیایی گذاشته، به طوری که برخی از جوانان در این کشورها کاملاً از هویت ملی خود دوری می‌کنند و سعی می‌کنند هویت‌های جدیدی را کسب کنند. همین عامل موجب تضادهای نسلی بین آنها نیز می‌شود.
- Koy (۲۰۰۸) در تحقیقی که در خصوص هویت و جهانی شدن در امریکا انجام داد، به این نتیجه رسید که جهانی‌سازی موجب گردیده که بین نسل‌های جدید و نسل‌های گذشته فاصله زیادی حاصل شود و همین موضوع بر هویت نسل جدید نیز تأثیر بگذارد؛ به طوری که تضاد زیادی بین آنها به وجود آید

لازم را ندارد. نیز یافته‌های پژوهشی ضرورت آموزش مسائل جهانی، ملی، محلی، حقوق و مسئولیت‌های شهروندی به دانش‌آموزان و ضرورت روش تفکر درست و تصمیم‌گیری اندیشمندانه برای ایفای نقش شهروندی را آشکار می‌سازد.

کدیور (۱۳۸۴) در پژوهشی به این نتیجه رسیده است که آموزش و پرورش باید به منحصر بودن هر انسان احترام گذاشته و شهروندان را برای زندگی در دنیای جهان‌شمول آماده نماید و به آموزش برنامه‌هایی چون توانایی دیدن مسائل و نحوه برخورد با آنها در مقام شهروند جهانی، همکاری با دیگران، حفظ محیط زیست، توانایی پذیرش دیگران و تمایل به حل تعارضات خود با دیگران و داشتن زندگی مسالمت‌آمیز تأکید نموده است.

در پژوهشی دیگر تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی در دانشجویان دانشگاه تهران، نتایج حاصل نشان داده است که گسترش فرایندهای جهانی‌شدن در قالب فناوری اطلاعات و ارتباطات (ماهواره و اینترنت)، زمینه‌ساز تقویت هویت ملی دانشجویان بوده است (حافظ‌نیا و همکاران، ۱۳۸۵).

لطف‌آبادی (۱۳۸۵) در تحقیقی به بررسی آموزش شهروند ملی و جهانی، همراه

که نسل جدید در سنین پایین خواهان جدایی از والدین خود هستند.

Sikart (۲۰۰۸) در تحقیقی با روشی کیفی تأثیر جهانی‌سازی بر هویت ملی دانشجویان و عوامل تأثیرگذار بر آن مورد بررسی قرار داده است و نتایج این پژوهش نشان داد: ۱. از نظر متخصصان آکادمیک و برون دانشگاهی، جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان در ابعاد مختلف اثرگذار است، ۲. اساتیدی که مرتبه علمی پایین‌تر داشتند، آن تأثیر را به مراتب بیشتر می‌دانستند. ۳. اساتیدی که سابقه کاری‌شان در قیاس با اساتید دیگر کمتر بود، این تأثیر را بیشتر می‌دانستند و ۴. اساتید رشته‌های فنی در قیاس با سایر رشته‌ها به کار بست این تأثیر در آموزش عالی و تأثیر آن بر هویت ملی شاگردانشان اعتقاد فزون‌تری داشتند.

نوروزی و لطف‌آبادی (۱۳۸۳) در تحقیقی مشترک با عنوان بررسی نگرش دانش‌آموزان دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی ایران به جهانی‌شدن و تأثیر آن بر ارزش‌ها و هویت دینی و ملی آنان به این نتیجه رسیده‌اند که برنامه‌های آموزشی، پاسخگوی چالش‌های کنونی و نیازهای مربوط به مهارت‌های زندگی و تربیت شهروندی نبوده و با زندگی در عصر جهانی‌شدن نیز تناسب

با تحکیم هویت و نظام ارزشی دانش‌آموزان پرداخته و اشاره می‌کند مفهوم شهروندی در درجه اول دارای وجه مشترک با مهارت‌های زندگی در سطح محلی و ملی بوده و در درجه دوم با مهارت‌های زندگی در جامعه جهانی ارتباط دارد و لازم است به نگرش دانش‌آموزان به پدیده جهانی و تأثیر این نگرش بر نظام ارزشی حساسیت نشان داده و آموزش و پرورش کشور خود را برای پاسخگویی مناسب به این چالش عظیم جهانی آماده سازد؛ چرا که امروزه برنامه‌ریزی ثمربخش و نوآوری در آموزش و پرورش نمی‌تواند بدون توجه به تأثیرات جهانی شدن در تعلیم و تربیت صورت گیرد.

اخوان صراف و نیلفروش‌زاده در تحقیقی با عنوان بررسی ابعاد جهانی‌سازی آموزش عالی معتقدند جهانی‌شدن ماهیت فراملیتی فنی علمی متمایز از هویت ملی ایجاد نموده است که یکی از چالش‌های اساسی آموزش عالی در کشورهای در حال توسعه در مواجهه با پدیده جهانی‌شدن می‌باشد. و در کل به این نتیجه رسیدند که پدیده جهانی‌شدن در صورتی یک فرصت خواهد بود که واحدهای آموزش عالی بتوانند ناکارآمدی‌های خود را برطرف کنند. در غیر این صورت سیلاب جهانی‌شدن هم متقاضیان خدمات

آموزشی (دانشجویان) و هم ارائه‌دهندگان آموزش (اساتید و نخبگان) را جذب خواهد کرد و آنها با هویت ملی خود بیگانه خواهد ساخت (۱۳۸۷).

اما اینکه فرایند جهانی شدن چه تأثیراتی می‌تواند بر هویت ملی دانشجویان بگذارد، موضوعی است که در این مقاله به آن پرداخته می‌شود. مقاله حاضر، با توجه به اهمیت تأثیرات جهانی‌شدن بر هویت ملی جوانان، به بررسی میزان تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان از نگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه اصفهان می‌پردازد و سؤال‌های زیر را پاسخ می‌دهد:

۱. از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه، جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد زبان فارسی تا چه اندازه تأثیر دارد؟
۲. از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه، جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد تعلق ملی تا چه اندازه تأثیر دارد؟
۳. از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه، جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد اتحاد ملی تا چه اندازه تأثیر دارد؟

بوده، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با جامعه آماری استفاده شد. نمونه تصادفی طبقه‌ای شامل مجموعه‌ای از چند نمونه تصادفی ساده است و تعداد افراد نمونه هر طبقه با تعداد افراد همان طبقه در جامعه متناسب است" (شریفی و شریفی، ۱۳۸۰، ص ۶۷).

نگاره شماره (۱) چگونگی توزیع جامعه و حجم نمونه را براساس استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با جامعه آماری نشان می‌دهد.

نگاره شماره (۱) - توزیع فراوانی و درصد جامعه و نمونه بر حسب دانشکده

دانشکده	جامعه		نمونه	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
ادبیات و علوم انسانی	۱۱۵	۲۲/۲	۴۱	۲۲/۳
تربیت بدنی و علوم ورزشی	۱۷	۳/۳	۷	۳/۸
زبان‌های خارجی	۴۰	۷/۷	۱۴	۷/۶
علوم	۱۵۵	۲۹/۹	۵۵	۲۹/۹
علوم اداری و اقتصادی	۷۷	۱۴/۹	۲۷	۱۴/۷
علوم تربیتی و روانشناسی	۴۶	۸/۹	۱۶	۸/۷
فنی و مهندسی	۶۸	۱۳/۱	۲۴	۱۳
مجموع	۵۱۸	۱۰۰	۱۸۴	۱۰۰

ابزار جمع‌آوری اطلاعات پژوهش حاضر، پرسشنامه محقق‌ساخته بود. این پرسشنامه بر اساس متون تحقیقاتی مربوط به موضوع پژوهش ساخته شده است. پرسشنامه دارای ۴۰ سؤال با طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت از خیلی زیاد، زیاد، تا حدودی، کم، خیلی کم بوده که به ترتیب به آنها نمره ۵-۴-۳-۲-۱ تعلق

۴. از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه، جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد ایثارگری و از خود گذشتگی برای وطن تا چه اندازه تأثیر دارد؟
۵. بین نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه براساس ویژگی‌های دموگرافیک (جنسیت، سابقه تدریس و رشته تحصیلی) در خصوص تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی تا چه اندازه تفاوت وجود دارد؟

۱- روش پژوهش

با توجه به اینکه در این پژوهش، پژوهشگر در صدد بررسی میزان تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان با استفاده از نظرات اعضای هیئت علمی بوده، بنابراین، روش پژوهش، توصیفی و از نوع پیمایشی می‌باشد.

جامعه پژوهش حاضر، شامل کلیه اعضای هیئت علمی دانشگاه اصفهان است، اعم از رسمی، پیمانی و قراردادی که در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ در این دانشگاه به تدریس اشتغال داشته‌اند که چگونگی توزیع جامعه آماری بر حسب دانشکده محل خدمت در نگاره شماره (۱) ارائه شده است:

با توجه به اینکه تعداد اعضای هیئت علمی دانشکده‌های دانشگاه اصفهان متفاوت

می گرفت. این پرسشنامه هویت ملی را در چهار حیطة زبان فارسی، تعلق ملی، اتحاد و همبستگی ملی و ایثارگری و از خودگذشتگی برای وطن مورد سنجش قرار داده است. چگونگی توزیع سؤالات بر اساس مؤلفه‌های مورد سنجش در نگاره شماره (۲) ارائه شده است.

نگاره شماره (۲) - مؤلفه‌های پرسشنامه و

سؤالات مربوط به آنها

مؤلفه‌های	تعداد سئوالات	سؤالات
تعلق ملی	۱۲	۵-۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲-۱۳-۱۴-۱۵
اتحاد و همبستگی	۹	۱۶-۱۷-۱۸-۱۹-۲۰-۲۱-۲۲-۲۳
ایثار و از خود گذشتگی	۸	۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-۲۸-۲۹-۳۰-۳۱-۳۲-۳۳-۳۴
زبان فارسی	۱۱	۳۵-۳۶-۳۷-۳۸-۳۹-۴۰-۴۱-۴۲-۴۳-۴۴

جهت شاخص‌سازی پرسشنامه، ابتدا متون مطالعاتی در خصوص موضوع، مورد مطالعه قرار گرفت و سپس با نظر استاد راهنما و مشاور پایان‌نامه و همچنین دیگر محققان جهت سنجش هویت ملی چهار مؤلفه تعلق ملی، اتحاد و همبستگی، ایثار و از خودگذشتگی برای وطن و زبان فارسی جهت پرسشنامه تهیه گردید. برای تعیین روایی پرسشنامه از نظر ۱۰ نفر از اساتید محترم و همچنین دیگر محققان استفاده شد. برای سنجش پایایی پرسشنامه، پس از انجام یک مطالعه مقدماتی و تعیین واریانس

سؤالات، از طریق ضریب آلفای کرونباخ مورد محاسبه قرار گرفت که ضریب ۰/۸۱ به دست آمد.

در پژوهش حاضر، جهت تحلیل داده‌ها از آمار در دو سطح توصیفی و استنباطی با نرم افزار SPSS-۱۳ استفاده شده است. در سطح توصیفی از شاخص‌های آماری فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در سطح استنباطی از آزمون‌های t تک متغیره و تحلیل واریانس چند متغیره (مانوا) استفاده گردید، زیرا می‌خواهیم تفاوت گروه‌ها را از لحاظ چند متغیر به طور همزمان مورد بررسی قرار دهیم.

۲- یافته‌های پژوهش

۱- جهانی‌شدن بر هویت ملی

دانشجویان در بعد زبان فارسی تأثیر دارد؟
نگاره شماره (۳) - مقایسه میانگین نظرات اعضای هیئت علمی در خصوص میزان تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد زبان فارسی با سطح متوسط (۳)

سطح معناداری	t	انحراف معیار	میانگین	سطح متوسط
۰/۰۵	۲/۸۵	۰/۹۴	۳/۲۰	۳

در تحلیل استنباطی به منظور بررسی سطح معناداری از آزمون «t» در سطح $\alpha = 0/05$ استفاده شد که با توجه به اینکه میانگین حاصله (۳/۲۰) از سطح متوسط (۳) بزرگ‌تر بوده و t حاصله نیز از مقدار بحرانی

نگاره شماره (۵) - مقایسه میانگین نظرات اعضای هیئت علمی در خصوص میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد اتحاد و همبستگی ملی با سطح متوسط (۳)

سطح متوسط	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
۳	۳/۰۲	۱/۰۴	۰/۳۲	۰/۸۳

در تحلیل استنباطی به منظور بررسی سطح معناداری از آزمون «t» در سطح $\alpha = ۰/۰۵$ استفاده شد که با توجه به اینکه میانگین حاصله (۳/۰۲) تقریباً برابر با سطح متوسط (۳) بوده و t حاصله نیز از مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر بوده، می‌توان نتیجه گرفت که از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه اصفهان، جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد اتحاد و همبستگی ملی تأثیر داشته است.

۴- جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد ایشارگری و از خود گذشتگی برای وطن تأثیر دارد؟

نگاره شماره (۶) - مقایسه میانگین نظرات اعضای هیئت علمی در خصوص میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد ایثارگری و از خودگذشتگی برای وطن با سطح

متوسط (۳)

سطح متوسط	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
۳	۳/۰۳	۱/۰۶	۰/۴۳	۰/۶۷

در تحلیل استنباطی به منظور بررسی سطح معناداری از آزمون «t» در سطح

جدول بزرگ‌تر بوده، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه اصفهان، جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد زبان فارسی تأثیر داشته است.

۲- جهانی شدن بر هویت ملی

دانشجویان در بعد تعلق ملی تأثیر دارد؟

نگاره شماره (۴) - مقایسه میانگین نظرات اعضای هیئت علمی در خصوص میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد تعلق ملی با سطح متوسط (۳)

سطح متوسط	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری
۳	۳/۰۴	۱/۰۷	۰/۵۰	۰/۶۲

در تحلیل استنباطی به منظور بررسی سطح معناداری از آزمون «t» در سطح $\alpha = ۰/۰۵$ استفاده شد که با توجه به اینکه میانگین حاصله (۳/۰۴) تقریباً برابر با سطح متوسط (۳) بوده و t حاصله نیز از مقدار بحرانی جدول کوچک‌تر بوده، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه اصفهان جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد تعلق ملی تأثیر داشته است.

۳- جهانی شدن بر هویت ملی

دانشجویان در بعد اتحاد و همبستگی ملی تأثیر دارد؟

$\alpha = 0/05$ استفاده شد که با توجه به اینکه میانگین حاصله (۳/۰۳) تقریباً برابر با سطح متوسط (۳) بوده و t حاصله نیز از مقدار بحرانی جدول کوچکتر بوده، می توان نتیجه گرفت که از نظر اعضای هیئت علمی دانشگاه اصفهان جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد ایشارگری و از خود گذشتگی برای وطن تأثیر دارد.

۵- بین نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه بر اساس ویژگی های دموگرافیک (جنسیت، سابقه تدریس، و رشته تحصیلی) در خصوص میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان تفاوت وجود دارد؟

F محاسبه شده برای آزمون لوین در سطح $\alpha = 0/05$ تفاوت معناداری را نشان

نمی دهد. بنابراین فرض صفر یعنی فرض همگنی واریانس ها پذیرفته می شود.

نگاره شماره (۷) - مقادیر میانگین و انحراف معیار نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه در خصوص میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان براساس جنسیت

هویت ملی	مرد		زن	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
زبان فارسی	۳/۲۵	۱/۰۶	۳/۱۳	۰/۶۸
تعلق ملی	۳/۰۷	۱/۱۶	۳/۰۳	۰/۸۸
اتحاد و همبستگی ملی	۳/۰۶	۱/۱۴	۳	۰/۸۲
ایشارگری و از خود گذشتگی	۳/۰۷	۱/۱۷	۳/۰۲	۰/۸۵

بررسی میانگین ها نشان می دهد تفاوت قابل ملاحظه ای بین میانگین نظرات اعضای هیئت علمی مرد و زن وجود ندارد.

نگاره شماره (۸) - مقادیر میانگین و انحراف معیار نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه در خصوص میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان بر اساس سابقه تدریس

هویت ملی	زیر ۵ سال		۶-۱۰ سال		۱۱-۱۵ سال		۱۶ سال و بیشتر	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
زبان فارسی	۳/۹۵	۱/۰۲	۳/۱۶	۰/۷۷	۳/۱۷	۰/۷۵	۰/۷۵	۰/۷۵
تعلق ملی	۴/۰۵	۰/۲۲	۳/۲۷	۰/۸۴	۲/۸۶	۱/۰۶	۱/۰۶	۱/۰۶
اتحاد و همبستگی	۴/۰۵	۰/۲۲	۳/۲۲	۰/۷۷	۲/۸۳	۱	۱	۱
ایشارگری و از خود گذشتگی	۴/۰۵	۰/۲۲	۳/۲۲	۰/۷۷	۲/۸۵	۱/۰۳	۱/۰۳	۱/۰۳

بررسی میانگین ها نشان می دهد در خصوص چهار مؤلفه زبان فارسی، تعلق ملی، اتحاد و همبستگی ملی، و ایشارگری و از خود گذشتگی، میانگین نظرات اعضای هیئت علمی با سابقه تدریس زیر ۵ سال بزرگتر از سه گروه دیگر است.

نگاره شماره (۹) - مقادیر میانگین و انحراف معیار نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه در خصوص میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان براساس رشته تحصیلی

هویت ملی	علوم انسانی		علوم پایه		فنی مهندسی	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
زبان فارسی	۳/۴۳	۱/۱۲	۳/۲۶	۰/۶۰	۲/۶۷	۰/۴۸
تعلق ملی	۳/۲۲	۱/۲۲	۳/۲۶	۰/۸۷	۲/۳۳	۰/۴۸
اتحاد و همبستگی	۳/۱۷	۱/۱۶	۳/۲۶	۰/۸۸	۲/۳۳	۰/۴۸
ایثارگری و از خودگذشتگی	۳/۱۸	۱/۱۸	۳/۳۰	۰/۹۳	۲/۳۳	۰/۴۸

بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد میانگین نظرات اعضای هیئت علمی رشته تحصیلی علوم انسانی در خصوص زبان فارسی بزرگ‌ترین و در خصوص مؤلفه تعلق ملی و اتحاد ملی و ایثارگری و از خودگذشتگی میانگین نظرات اعضای هیئت علمی علوم پایه بزرگ‌تر از دو گروه دیگر بوده است.

نگاره شماره (۱۰) - مقادیر میانگین و انحراف معیار نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه در خصوص میزان تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان بر اساس دانشکده محل خدمت

دانشکده	زبان فارسی		تعلق ملی		اتحاد و همبستگی		ایثارگری و از خودگذشتگی	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
ادبیات و علوم انسانی	۳/۱۵	۰/۹۰	۳/۲۹	۱/۱۹	۳/۱۵	۱/۰۶	۳/۲۳	۱/۱۶
تربیت بدنی و علوم ورزشی	۳/۸۳	۰/۷۵	۳/۵۰	۰/۸۴	۳/۵۰	۰/۸۴	۳/۵۰	۰/۸۴
زبان‌های خارجی	۳/۶۹	۰/۴۸	۳/۶۱	۰/۷۷	۳/۶۲	۱/۱۵	۳/۶۱	۰/۷۷
علوم	۳/۰۷	۰/۹۹	۲/۸۲	۱/۰۵	۲/۸۲	۱/۰۴	۲/۸۲	۱/۰۵
علوم اداری و اقتصاد	۳	۰/۹۴	۲/۶۹	۱/۰۱	۲/۶۹	۱/۰۱	۲/۹۱	۱/۰۱
علوم تربیتی و روانشناسی	۳/۴۷	۰/۷۴	۳/۲۰	۰/۹۴	۳/۲۰	۰/۹۴	۳/۲۰	۰/۹۴
فنی مهندسی	۳/۱۸	۱/۰۹	۳	۱/۱۱	۳	۱/۱۱	۳	۱/۱۱

بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد در خصوص مؤلفه زبان فارسی، بزرگ‌ترین میانگین مربوط به نظرات اعضای هیئت علمی دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، در خصوص مؤلفه تعلق ملی، اتحاد و همبستگی ملی، و ایثارگری و از خودگذشتگی میانگین نظرات اعضای هیئت علمی دانشکده زبان‌های خارجی بزرگ‌تر از دیگر دانشکده‌ها بوده است.

فرجام

نتایج به‌دست آمده در خصوص تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد زبان فارسی نشان داد، از نظر اعضای هیئت علمی، جهانی شدن می‌تواند بر زبان فارسی تأثیر بگذارد. به عبارت دیگر، اعضای هیئت علمی دانشگاه معتقدند جهانی شدن موجب گردید تا بر زبان فارسی تأثیر بگذارد و

دانشجویان از زبان انگلیسی بیشتر استفاده کنند. با توجه به حیطه گسترده اینترنت و ارتباطات وسیعی که بین ملل به واسطه اینترنت به وجود آمده، دانشجویان برای برقراری ارتباط با دیگر منابع علمی و کسب اطلاعات بیشتر، نیازمند این هستند که زبان انگلیسی را فرا بگیرند. به واقع یادگیری زبان انگلیسی موجب می‌شود تا آنان از نظر علمی، اطلاعات بیشتری کسب کنند. همین فرآیند باعث شده تا آنها در امور روزمره و مکالمات عادی خود، گاهی مواقع از عبارات انگلیسی یا دیگر زبان‌ها استفاده کنند، بنابراین زبان مادری نیز تحت تأثیر جهانی‌شدن قرار گرفته است. در همین خصوص آراسته، سبحانی‌نژاد، و همایی (۱۳۸۷) در مطالعه خود نشان دادند که جهانی‌شدن اسباب استرس فرد را به منابع مختلف هویتی فراهم می‌کند و بر همین اساس، هویت وی می‌تواند تحت تأثیر قرار بگیرد. در پژوهش حاضر نیز در اولین بعد نشان داده که جهانی‌شدن می‌تواند بر هویت زبان فارسی تأثیر بگذارد و زبان بین‌المللی انگلیسی را در بین جوانان دانشجوی رواج دهد. این تحت تأثیر قرار گرفتن زبان فارسی در بین دانشجویان می‌تواند ناشی از موقعیت آنها باشد که نیازمند استفاده از زبان انگلیسی برای کسب اطلاعات علمی بیشتر است و اگر این تحقیق در مورد نوجوانان و جوانان غیر دانشجویان انجام می‌شد، نتایج دیگری حاصل می‌شد و هویت زبان فارسی آنها کمتر تحت تأثیر جهانی‌شدن قرار می‌گرفت.

بنابراین، آنچه مسلم است جهانی‌شدن موجب تأثیرگذاری بر هویت زبان فارسی در بین دانشجویان خواهد شد و دانشجویان به علت ماهیت کاری خود نیاز دارند که بیشتر از زبان انگلیسی استفاده کنند و همین عامل می‌تواند اثرات منفی بر استفاده از زبان فارسی و مادری آنها داشته باشد. یافته‌های حاصله در خصوص تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی دانشجویان در بعد تعلق ملی نشان داد جهانی‌شدن می‌تواند تا حدودی تأثیرگذار باشد. به عبارت دیگر، اعضای هیئت علمی معتقدند جهانی‌شدن می‌تواند تا حدودی تعلق ملی دانشجویان را تحت تأثیر قرار دهد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که اعضای هیئت علمی معتقدند جهانی‌شدن نمی‌تواند تعلق ملی تمامی دانشجویان را تحت تأثیر قرار دهد و تنها ممکن است برخی از دانشجویان به علت ناآگاهی تحت تأثیر جهانی‌شدن، از تعلقات ملی خود فرار کنند و در این خصوص دچار گم‌گشتگی شوند.

وحدت در بین جوانان جامعه بود، اما اگر هویت ملی از هویت دینی فاصله بگیرد، آنگاه ممکن است هویت ملی و احساس یکپارچگی و انسجام بین افراد جامعه از بین برود، دولت‌های استثماری راحت‌تر و بهتر بتوانند به سودجویی‌های خود ادامه دهند. بنابراین، آنچه مسلم است جهانی شدن می‌تواند بر هویت ملی و ابعاد آن تأثیر بگذارد. از این رو نیاز است که هویت ملی در بعد انسجام و همبستگی در بین جوانان کشور تقویت شود و مسئولین آموزشی کشور در آموزش عالی و آموزش عالی باید به این موضوع توجه ویژه‌ای داشته باشند و زمینه‌های پیوندهای ملی و دینی را در بین دانش‌آموزان و دانشجویان به‌وجود آورند.

یافته‌ها در خصوص فرضیه چهارم نیز نشان داد تا حدودی جهانی شدن می‌تواند بر هویت ایثارگری و از خودگذشتگی تأثیر بگذارد. به عبارت دیگر، از دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه جهانی شدن و گسترده‌گی آن موجب شده تا حدودی هویت ایثارگری و از خودگذشتگی برای وطن در بین دانشجویان کم‌رنگ شود و نسبت به گذشته این بعد ضعیف‌تر گردد. در جنگ تحمیلی عراق علیه کشور، ما شاهد بزرگ‌ترین اتحاد ملی و دینی در بین جوانان

یافته‌ها در خصوص فرضیه سوم نیز همانند فرضیه دوم نشان داد جهانی شدن می‌تواند تا حدودی بر هویت ملی دانشجویان در بعد اتحاد و همبستگی ملی تأثیرگذار باشد و یافته‌های این فرضیه با یافته‌های پژوهش Bukovansky (۲۰۰۲) همسو است. به عبارت دیگر، از دیدگاه اعضای هیئت علمی جهانی شدن می‌تواند بر اتحاد و همبستگی ملی تأثیر بگذارد و در پاره‌ای از مواقع موجب بر هم زدن این انسجام و اتحاد گردد، به‌خصوص در دانشجویانی که هویت ملی و دینی ضعیف‌تری برخوردارند. این موضوع می‌تواند تحت تأثیر شرایط و نحوه زندگی و خانواده‌های آنها نیز قرار بگیرد. برای اتحاد و همبستگی بین مردم علاوه بر هویت ملی، هویت دینی نیز نیاز می‌باشد، زیرا هویت دینی به علت قدرتی که دارد، بهتر و بیشتر می‌تواند انسجام افراد جامعه را حفظ کند. مثال واقعی آن انقلاب اسلامی می‌باشد که یک انقلاب اسلامی دینی و ملی بوده و موجب گردید که تمامی افراد کشور از پیر و جوان و کودک دور هم جمع شوند و به یک هویت یکپارچه و منسجم تبدیل شوند و موجبات نابودی استبداد را فراهم کنند. بنابراین، اگر در کنار هویت ملی، هویت دینی افراد را تقویت کنیم، می‌توان شاهد انسجام و

کشور بودیم و در بعد از خودگذشتگی و ایثار برای کشور، دارای یک هویت بسیار قوی بودیم، اما پس از جنگ تحمیلی و گسترده‌گی نفوذ ماهواره و اینترنت موجبات تضعیف این بعد از ابعاد هویت ملی در بین جوانان شده و جاذبه‌های کشورهای غربی و برخی از کاستی‌های در درون کشور موجب رشد مهاجرت جوانان آن کشورها شده است. همین فرآیند باعث شده تا جوانان کشور نسبت به روحیه گذشت و ایثار در خود دچار یک گم‌گشتگی بشوند. به همین جهت، نیاز است نسل‌های جدید با از خودگذشتگی و ایثار و فداکاری نسل‌های گذشته آشنا شوند تا بدین‌وسیله تا حدودی هویت ایثار و فداکاری در آنها تقویت شود.

گسترده‌گی ارتباطات و شبکه‌های ارتباطاتی به گونه‌ای است که نمی‌توان از فرآیند جهانی‌شدن جلوگیری کرد و تنها می‌توان با راهکارهای مؤثر از تأثیرات منفی آن بر هویت ملی جلوگیری کرد و مانع آن شد که کودکان و نسل آینده کاملاً دچار بی‌هویتی شوند و از کشورها و وطن خود گریزان گردند و این یافته‌ها با یافته‌های تحقیق Sikart (۲۰۰۸) همسو است.

یافته‌ها در خصوص سنجش نظرات اعضای هیئت علمی دانشگاه در خصوص

تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی بر اساس جنسیت آنها نشان داد، تفاوت معناداری بین نظرات آنها وجود ندارد. به عبارت دیگر اعضای هیئت علمی مرد و زن در ارزیابی خود از اثرات جهانی‌شدن بر هویت ملی در بعد زبان فارسی، تعلق ملی، اتحاد و همبستگی ملی، و ایثارگری و از خودگذشتگی، نظرات یکسانی داشته‌اند و به یک میزان معتقدند که جهانی‌شدن می‌تواند بر هویت ملی اثر بگذارد. این یکسان بودن نظرات آنها نشان می‌دهد که مشاهدات آنها در خصوص رفتارها و نگرش‌های دانشجویان و تأثیرپذیری که آنها از فرآیند جهانی‌شدن داشته‌اند، هم‌نوا و هم‌سو می‌باشد و همه اساتید می‌توانند این تأثیرگذاری را به وضوح مشاهده کنند. بنابراین، می‌توان گفت که جهانی‌شدن توانسته تا حدودی رفتار و نگرش دانشجویان را نسبت به زندگی تغییر دهد و این یافته‌ها با یافته‌های تحقیق Sikart (۲۰۰۸) همسو است.

یافته‌ها بر اساس مؤلفه سابقه تدریس اعضای هیئت علمی نشان داد بین نظرات اعضای هیئت علمی با سابقه تدریس متفاوت در خصوص تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی تفاوت معناداری وجود دارد. می‌توان استنباط نمود که اعضای هیئت علمی که زیر ۵ سال

همبستگی ملی، و روحیه ایثارگری و از خودگذشتگی، از جهانی شدن، یکسان ارزیابی نکرده‌اند. بررسی میانگین‌ها نشان می‌دهد که در تمامی ابعاد هویت ملی، اعضای هیئت علمی با دارا بودن مدرک تحصیلی از رشته‌های علوم انسانی بیشتر معتقدند که جهانی‌شدن بر هویت ملی اثر گذاشته است، در حالی که اعضای هیئت علمی با دارا بودن مدرک تحصیلی از رشته‌های علوم فنی و مهندسی کمتر به تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی معتقد هستند و این نتایج با یافته‌های پژوهش Sikart (۲۰۰۸) همسو نمی‌باشد؛ این تفاوت را می‌توانیم به فرهنگ متفاوت دو تحقیق و شرایط اجرای آن نسبت بدهیم.

یافته‌ها بر اساس دانشکده محل خدمت اعضای هیئت علمی نشان داد تفاوت معناداری بین نظرات آنها در خصوص تأثیر جهانی‌شدن وجود ندارد. به عبارت دیگر، اعضای هیئت علمی دانشکده‌های مختلف دانشگاه نظرات یکسانی در خصوص میزان تأثیر جهانی‌شدن بر ابعاد هویت ملی دانشجویان یعنی بعد زبان فارسی، تعلق ملی، اتحاد و همبستگی ملی، و روحیه ایثارگری و از خودگذشتگی داشته‌اند. براساس یافته‌های مربوط به هویت ملی و با توجه به نقش رو به

تا ۱۶ سال سابقه تدریس داشتند، تأثیر جهانی‌شدن بر ابعاد هویت ملی یعنی بعد زبان فارسی، تعلق ملی، اتحاد و همبستگی ملی، و ایثارگری و از خودگذشتگی را به میزان بیشتری قلمداد می‌کردند. زیرا اعضای هیئت علمی با سن بالا نسبت به اعضای هیئت علمی با سن کم، از آمادگی کمتری در کاربست نمودهای جهانی‌شدن در فعالیت‌های خود برخوردارند. اعضای هیئت علمی جوان به دلیل مهارت‌های کامپیوتری بالاتر و حوصله بیشتر و آشنایی کامل‌تری که از روش‌های جدید آموزشی و نوآوری‌های علوم مختلف دارند و به دلیل برخورد و درگیری به مراتب بیشتر با نمودهای جهانی‌شدن در عرصه فعالیت‌های علمی و آموزشی خود؛ در نتیجه تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی را بیشتر می‌دانند. این نتیجه‌ها با یافته‌های Sikart (۲۰۰۸) همسو است.

یافته‌ها بر اساس رشته تحصیلی اعضای هیئت علمی نشان داد تفاوت معناداری بین نظرات اعضای هیئت علمی در خصوص تأثیر جهانی‌شدن بر هویت ملی وجود دارد. به عبارت دیگر، اعضای هیئت علمی رشته‌های تحصیلی علوم انسانی، علوم پایه و علوم فنی و مهندسی میزان تأثیرپذیری هویت ملی در ابعاد زبان فارسی، تعلق ملی، اتحاد و

- افزون جهانی شدن در این راستا و توجه به مهم‌ترین شاخصه هویت ملی به عنوان بعد فرهنگی در شاکله‌ای پذیرفته‌شده به نام میراث فرهنگی ارزش‌گذاری به عنوان ارزش‌گذاری به مؤلفه‌های هویت‌ساز ملی است. از این رو پیشنهاد می‌شود:
۱. اهمیت زبان فارسی و تأثیری که این زبان در تمدن ایرانی داشته از همان دوران ابتدایی و یا در پیش‌دستانی به کودکان آموزش داده شود تا ارزش و اهمیت زبان فارسی در بین آنها نهادینه گردد.
  ۲. اعضای هیئت علمی در کلاس‌های درس به نقش و اهمیت فرهنگ و تمدن ایرانی و اسلامی اشارات داشته باشند تا بدین‌وسیله اهمیت و ارزش هویت ملی به دانشجویان شناخته شود.
  ۳. مدیران دانشگاه، برای حفظ انسجام و یکپارچگی هویت ملی، رشد هویت دینی را در دانشجویان با برگزاری کارگاه‌های آموزش مفاهیم دینی تقویت کنند.
  ۴. نمایش فیلم‌های ایتارگری و از خودگذشتگی رزمندگان هشت سال دفاع مقدس از دوران ابتدایی و حتی
- پیش‌دستانی برای کودکان تا آنان از همان سنین پایین با این فداکاری‌ها آشنا شوند.
۵. اصلاح نوع نگاه نخبگان و مسئولان کشور نسبت به هویت ملی به عنوان نماد اجتماع اجتماعات و برآیند دیالکتیکی حاصل از تعامل بین همه اقوام و اقشار جامعه.
  ۶. ارتقاء سطح آگاهی علمی افراد درباره ویژگی‌های هویت ملی در ایران، شاخص‌ها، عوامل و موانع تحقق رابطه آن با سایر انواع و سطوح هویتی در ایران و جهان.
  ۷. ارتقاء عملکرد رسانه‌های جمعی به ویژه رادیو و تلویزیون به مثابه یکی از مهم‌ترین ابزارهای ملی مؤثر در معرفی موارث تاریخی در ایران.
  ۸. تهیه و اجرای برنامه‌های ایرانگردی برای جوانان و ایجاد تمهیدات لازم برای گفت‌وگو و مفاهمه بین قومی و بین فرهنگی در ایران.
  ۹. تغییر ساختارهای موجود در جهت به نیازهای زیستی روانی و اجتماعی جوانان و ایجاد بسترهای مناسب برای تعاملاتی که افراد و به ویژه جوانان از

۷. کدیور پ. (۱۳۸۴)، «بررسی ضرورت آموزش شهروندی در جامعه جهانی»، *مجموعه مقالات اولین همایش ملی جهانی شدن و تعلیم و تربیت*. تهران: انتشارات وزارت امور خارجه .
۸. لطفآبادی ح. (۱۳۸۵)، «آموزش شهروندی ملی و جهانی همراه با تحکیم هویت و نظام ارزشی دانش‌آموزان»، *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، شماره ۷.
۹. نقیب‌زاده، احمد (۱۳۸۱)، *تأثیر فرهنگ ملی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.

۱۰. نوروزی و لطف آبادی (۱۳۸۳)، «بررسی نگرش دانش‌آموزان دبیرستانی و پیش‌دانشگاهی ایران به جهانی شدن و تأثیر آن بر ارزش‌ها و هویت دینی و ملی آنان»، *فصلنامه علمی پژوهشی نوآوری‌های آموزشی*، شماره ۹.
۱۱. وحدت، فرزین (۱۳۸۲)، *رویارویی فکری ایرانیان با مدرنیته*، ترجمه مهدی حقیقت‌خواه، تهران: نشر ققنوس.
۱۲. هلد، دیوید (۱۳۸۱)، «دموکراسی، از دولت شهرها تا یک نظم جهان وطنی» در: رابرت گودین و فیلیپ پتینت، *فلسفه سیاسی معاصر*، ترجمه موسی اکرمی، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.

منابع لاتین

13. Bardhan A.D. and. Jaffee D.M,(2005), *R&D, Innovation and Outsourcing*, Fisher Center for Real Estate & Urban Economics Research Report
14. Beck, K. V. (2008), *Being International: Learning in a Canadian University*. Ph.D.

طریق آن آزادی، عدالت و بهره‌مندی متقابل را تجربه و احساس نمایند.

۱۰. توجه به پیام‌های مثبت و منفی جهانی شدن و ایجاد تمهیدات لازم برای همکاری با نهادهای بین‌المللی و سعی در بهره‌مندی از فرصت‌ها و دستاوردهای مثبت و دوری از خطرها و عوارض منفی جهانی شدن در فرآیند هویت‌سازی.

منابع فارسی

۱. آراسته، حمیدرضا، مهدی سبحانی‌نژاد و رضا همایی (۱۳۸۷)، «وضعیت دانشگاه‌های شهر تهران در عصر جهانی شدن از دیدگاه دانشجویان»، *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، (۵)
۲. اخوان صراف، احمدرضا و مریم نیلفروش‌زاده (۱۳۸۷)، «ابعاد جهانی‌سازی آموزش عالی»، *فصلنامه تخصصی پارک‌ها و مراکز رشد*، (۱۷).
۳. حافظ‌نیا، محمدرضا؛ مراد کاویانی راد، بداله کریمی‌پور و مهدی طاهرخانی (۱۳۸۵)، تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی، *فصلنامه ژئوپلیتیک*، (۳ و ۴).
۴. شریفی، حسن پاشا و نسترن شریفی (۱۳۸۰)، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، تهران: انتشارات سخن.
۵. دهشیری، محمدرضا (۱۳۸۰)، «ایران و جهانی شدن: فرصت‌ها و تهدیدها»، *فصلنامه مصباح*، ش ۳۷.
۶. طاهری، محمدرضا (۱۳۸۵)، «جهانی شدن و هویت فرهنگی»، *مجله نمایه پژوهشی*، شماره ۲۳ و ۲۴.

- University in the Knowledge Society?, *Canadian Journal of Sociology*, 27, (2)
23. Fujikan H. (2003). "Approaches to Global Education in the United States", The United Kingdom and Japan, *International Review of Education*, Kluwer Academic Publishers.
24. Hallek, J. (2005). Education and Globalization and School Newsletter, *Canadian Journal of Sociology*, 10(1)
25. Rizvi, F (2007); "Post Colonialism and Globalization in Education"; *Cultural Studies Critical Methodology*, 7. 3., Sage Publication, UK.
26. Robertson,R.(1992). *Globalization*. London, SAGE
27. Koy, N. (2008).Encountering and American Self Study Aboard and National Identity. *Journal of Education Policy*, (17)
28. Schaeffer, R. K. (2003). *Understanding Globalization: The Social Consequences of Political, Economic, and Environmental Change*, Lanham, MD: Rowman& Littlefield.
29. Sikart, L. (2008); "Effect of Globalization on National Identity: Conflicting Agendas and Understanding"; *The Alberta Journal of Education*. 53,. 3, USA
30. Stromquist, Nelly (2007); "Internationalization as a Response to Globalization: Radical Shift in University Environment"; *Higher Education*.53, Springer Science & Business Media B
- Dissertation. Canada: Simon Fraser University.
15. Branch, C. W. Tayal, P. & Triplett, C. (2000), "The Relationship of Ethnic Identity and Ego Identity Status among Adolescents and Young Adults", *International Journal of Intercultural Relations*, 24.
16. Burke,N.(2007), *Identity Process and Globalization*.Northen Illinois University.
17. Bukovansky, M. (2002). National Collective Identity: Social Constructs and International System, *American Political Science Review*.4 (2)
18. Castells, M. (2005), "Global Governance and Global Politics", *Academic Research Library*, 38, 1
19. Cheng, Y. C. (2004), "Fostering Local Knowledge and Human Development in Globalization of Education", *International Journal of Educational Management*, 18 (1)
20. Cheng, Y. C. (2000), A CMI-triplication Paradigm for Reforming Education in the New Millennium, *International Journal of Educational Management*, 14 (4)
21. Cheng, Y. C. Ng, K. H., &Mok, M. M. C. (2004), Economic Considerations in Education Policy Making: A Simplified Framework, *International Journal of Educational Management*, 16 (1)
22. Delanty, G. (2002), The Governance of Universities: What is the Role of the